

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

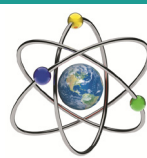
№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 644 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woosyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
<i>Тургунова Нилуфар Абдусаломовна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	16
<i>Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon</i>	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов.....	19
<i>Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
<i>Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi</i>	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi.....	29
<i>Sattarov Farrux Nuridinovich</i>	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish.....	35
<i>D. K. Ibadullayev</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	41
<i>Isabekova Dilafruz Shermirzayevna</i>	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
<i>Юсупова Элеонора Фердинандовна</i>	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik.....	51
<i>Matyagubova Nazira Hikmat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
<i>Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li</i>	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL).....	60
<i>M. D. Boynazarova</i>	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки.....	63
<i>Нормуратов Абдулла Саппарович</i>	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
<i>Normuratov Abdulla Sapparovich</i>	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	70
<i>Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
<i>Omonova Charos Baxodir qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
<i>Saidova Zulfizar Norbobo qizi</i>	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
<i>Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna</i>	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida.....	91
<i>Abdullayev Botir Jabbor o'g'li</i>	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
<i>Abdumannan Maxammatov</i>	
"Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi".....	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	

Fizika fanini o'tqitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darslarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish..	111
Allamuratov G'ofur Ashurovich	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
Amanova Albina Dexqon qizi	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
Berdikulova Zamira Albertovna	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
Dilbar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
Erboyev Suxrob Abdusalomovich	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
Gulmira Jumanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
Hasanova X. Z.	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
Hikmatov Bobobek Saydulloyevich	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
Isaxanova Oybachin Abduraxim qizi	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari	149
Mo'minov Baxtiyor Karamatovich	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
Oblakulova Nodira Abduvali qizi	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi	160
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
Normaxmatova Feruza Ruziboyevna	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
O'rishboyeva Xumora O'rol qizi	
Maktabda jismoniy tarbiya darslarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
Ro'ziboyeva Fotima Qudrat qizi	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
Sadarova Nilufar	
Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari	193
Salaxidinova Xolida Xaliljonovna	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatleri	198
Salomov Abdurasul Axmadovich	
Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi	201
Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaevna Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev	
Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari	205
Sojida Safarova Saxadin qizi	
Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida	207
Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	210
Xoldorova Mashxura G'ulomovna	

Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов	214
Нурбаев Бахтиёр Ширинович	
Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari.....	217
To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna	
Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	223
X. Xalilova, N. Niyazova	
Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response	227
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna	
Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments	230
Turumova Marjona Bakhodirovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati	233
Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari	236
Sultanov Xaytboy Eraliyevich	
Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari	241
Umarov Qobiljon	
Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari	245
Jannazarova Juldizxan Aliyar qizi	
Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	250
Allaberdiev Zebinisobegim Ismoiljon qizi	
Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek	253
Khaydarova Guzalkhon	
Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollar	256
Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna	
Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi	261
N. Nomozova, A. Muxamadiyev	
Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari.....	267
Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna	
Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli	272
Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi	
Algebra fanini o'rganishda talabani xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari	277
Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi	
Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей	280
Бозорова Хулкар Одинакуловна	
Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284
Турикова Лазокат Машрабовна	
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar	296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari	305
Holikulova Feruza Xasanovna	
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri	309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari	314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi	
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari	318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna	
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish	323
Avazova Xidoyat Zafar qizi	

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Nurmurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarining holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloyevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfografik va orfoepik bilimlarni shakllantirish	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarining mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarining axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari ..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkieva Munisa Shonazar kizi	
ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
Sultonova Nargiza Nigmatovna	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarining media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoz	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
Zaxiriddinova Shaxlo, Tufliyeva Roziya, Ismatullayev Javohir	
Роль социальной компетентности в процессе интенсивного когнитивного развития	402
З. Ф. Азизова	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
Сагатова Диёра Абдулазиз кизи	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе	409
Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кизи	
Академический стресс и формирование механизма "самообвинения" у студентов.....	412
Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi	416
Karshiyev Jaxongir Abdurayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
Oliberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	

Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
Abdullayev Suxrob Sayfullayevich	
STEAM texnologiyalari va uning qo'llanilishi	431
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari	435
Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi	
Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	438
Рафиев Фарход Акилович	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	441
Aziboyev Shuhrat Olimovich	
Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	445
Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov	
O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	449
Xolmatova Sabohat Ilhomovna	
O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	453
Boychayeva Sharifa Saidkulovna	
Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания "диктогloss"	458
Касымова Феруза Суннатовна	
Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	463
Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi	
O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	467
Ostonova Madina Furqat qizi	
Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	471
Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich	
Forsayt pedagogikasi asosida talabalarining kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	475
Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi	
Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	479
Irgasheva Madina Irgashovna	
Ahmad al-Farg'oniyni hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissasi	484
Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi	
Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	487
Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim berishga tayyorlash mexanizmlari	491
Axmedova Orzigul Tulqinovna	
Mustaqil ish – ta'lim sifatini oshirish mezonidir	498
Erkayev Elmirza Temirovich	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari.....	503
Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li	
Kiberbullin onlyn tahdid va uning o'smir xulq-atvoriga ta'siri	509
Saloxiddinova Xumora Mamamrayim qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	
Yosh voleybolchi qizlarning muvozanat saqlash qobiliyatini oshirish	514
Saparboyeva Muhayyo Farhod qizi	
Talabalarda kasbiy kreativ kompetensiyalarini shakllantirishni psixologik pedagogik jihatlari	517
Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi, Sharipova Feruza Xo'jamurod qizi	
O'quv bilish faolligi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati.....	520
Sattarova Gulinoza Salim qizi	
Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati.....	523
Turg'unov Baxtiyor O'rolovich	
Malakali sportchilarni texnik tayyorgarligiga zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yo'llari	526
Eryigitov Dilshod Xolboyevich	
Digitalization as a Driver of Inclusive Education: Enhancing Accessibility, Equity, and Learning Outcomes	529
Muhabbat Nazaraliyevna Toshmurodova	

Digital Transformation of HRM in Higher Education: Evidence from Uzbekistan	534
D. Umirova	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqsonli bolalar bilan ishlashga tayyorlashning integrativ metodikasi	538
Achilova Sevara Djasirkulovna	
Refleksiv o'qitish texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari.....	542
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li	
Dasturlashtirilgan ta'lim vositalari asosida bo'lajak muhandislarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi.....	546
Sharipova Nodira Ilxom qizi	
Digital Platforms and Tools Used in Engineering Education (Solid Edge, Solidworks, Fusion 360, ETC.) ...	552
Umirov Ilkhom Iskandar ugli	
Kognitiv og'ishlar va fanatizm: nazariy tahlil va talabalar o'rtasida empirik tadqiqot	556
Shohruh Shodiboyev	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari...	562
To'rabekova Aziza Mirzabek qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ta'lim olish kompetensiyalarining psixologik asoslari	566
Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi	
Boshlang'ich tayyorgarlik guruhida umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik nisbatining ilmiy asoslari.....	572
Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich	
Talabalarda stress va motivatsiya o'rtasidagi munosabat.....	577
Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash mazmunining nazariy-metodologik asoslari	583
Amonov Mirjon Namozovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv rivojlanish bosqichlari	587
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'z boyligini oshirishning pedagogik-psixologik muammolari yuzasidan mulohazalar	590
Shaxnoza Allaberganova	
Umumta'lim maktablarida biologiya darslarida innovatsion o'qitish metodlaridan foydalanish tadqiqotining tahlili.....	594
Mamadallyeva Barnoxon Ibragimovna	
Haykaltaroshlik fanining shakllari va metodlari	598
Qodirov Bobirjon Botirjonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiy-kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari.....	603
Dusmetova Maksuda Matnazarovna	
Onalik munosabatlari buzilishining psixologik omillari	608
Kasimova Xulkar Atabayevna	
Hayot faoliyati xavfsizligi o'qituvchisining metodik faoliyati	612
Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida global kompetensiyalar va Soft Skills asosida konfliktologik madaniyatni shakllantirish	616
Azimova Osiyoxon Adxam qizi	
Raqamli ta'lim muhiti doirasida pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-pedagogik muammolari	620
Zikirova Dildora Shuhrat qizi	
Aralash ta'lim modelida yozish ko'nikmasini baholash	624
Qaratayeva Nilufar Faxridin qizi	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida korporativ madaniyat kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslari	629
Z. M. Zarifova	
Talabalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	638
Ostonov Jasur Shopirjonovich	

TALABALARDA METAKOGNITIV KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK SHART-SHAROITLARI

Ostonov Jasur Shopirjonovich

Buxoro davlat pedagogika instituti

“Psixologiya” kafedrası dotsenti, ps.f.f.d. (PhD)

ORCID: 0000-0002-1629-6980

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarida metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik va psixologik shart-sharoitlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: metakognitsiya, metakognitiv ko'nikmalar, refleksiya, o'z-o'zini nazorat qilish, mustaqil ta'lim, tanqidiy fikrlash, pedagogik shart-sharoit, psixologik omillar, oliy ta'lim, kompetensiya.w

Abstract: This article scientifically-theoretically analyzes the pedagogical and psychological conditions for the development of metacognitive skills in students of higher educational institutions.

Key words: metacognition, metacognitive skills, reflection, self-control, independent education, critical thinking, pedagogical conditions, psychological factors, higher education, competence.

Аннотация: В данной статье научно-теоретически проанализированы педагогические и психологические условия развития метакогнитивных навыков у студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: метапознание, метакогнитивные навыки, рефлексия, самоконтроль, самостоятельное обучение, критическое мышление, педагогические предпосылки, психологические факторы, высшее образование, компетентность.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish hamda raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda faqat bilimga ega bo'lishning o'zi yetarli emas, balki olingan bilimlarni mustaqil ravishda tahlil qilish, baholash, ulardan samarali foydalanish va yangi vaziyatlarda qo'llay olish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish oliy ta'limning dolzarb masalalaridan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Metakognitsiya tushunchasi ilk bor amerikalik psixolog Jon Flavell tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lib, u shaxsning o'z bilish jarayonlarini anglash va boshqarish qobiliyati sifatida izohlanadi. Keyingi yillarda G. Schraw, R. Dennison, B. Zimmerman, P. Pintrich kabi olimlar metakognitiv ko'nikmalarni mustaqil ta'lim, akademik muvaffaqiyat va o'z-o'zini boshqarish kompetensiyasining muhim omili sifatida e'tirof etganlar.

O'zbekiston Respublikasida ham oliy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha qabul qilinayotgan me'yoriy-huquqiy hujjatlar talabalarining mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi. Bu esa ta'lim jarayonida metakognitiv yondashuvni joriy etish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Metakognitiv ko'nikmalar talabaning o'quv faoliyatini rejalashtirish, maqsad qo'yish, bilimlarni monitoring qilish, xatolarni aniqlash, ularni bartaraf etish hamda yakuniy natijalarni baholash imkonini beradi. Natijada ta'lim jarayonining samaradorligi ortadi, talabalarining mustaqil ishlash malakalari rivojlanadi va kasbiy kompetensiyalari shakllanadi.

Shu sababli talabalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik hamda psixologik shart-sharoitlarini ilmiy asosda tadqiq etish bugungi kun pedagogika va ta'lim psixologiyasining muhim ilmiy muammo-

laridan biri hisoblanadi. Psixologik tadqiqotlarda metakognitsiya “fikrlash haqida fikrlash” sifatida talqin qilinadi. Bu jarayon shaxsning o'z bilish faoliyatini rejalashtirishi, nazorat qilishi va baholashini o'z ichiga oladi.

J. Flavell metakognitsiyani ikki asosiy komponentga ajratadi: metakognitiv bilim va metakognitiv boshqaruv. Metakognitiv bilim shaxsning o'z bilish imkoniyatlari va o'quv strategiyalari haqidagi tasavvurlarini ifodalasa, metakognitiv boshqaruv ushbu bilimlardan amaliy faoliyatda foydalanish jarayonini anglatadi.

B. Zimmermann o'z-o'zini boshqariladigan ta'lim nazariyasiga ko'ra, akademik muvaffaqiyatga erishishda talabaning metakognitiv faoliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Talaba o'z oldiga aniq maqsad qo'yadi, unga erishish strategiyalarini tanlaydi, bajarish jarayonini nazorat qiladi va yakuniy natijalarni tahlil qiladi. Aynan shu jarayon ta'lim samaradorligini oshiradi hamda shaxsning uzluksiz o'qib-o'rganish kompetensiyasini rivojlantiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tizimli yondashuv asosida ilmiy izlanish olib borildi. Tadqiqot jarayonida pedagogika, psixologiya va ta'lim menejmenti sohasidagi ilmiy adabiyotlar o'rganildi hamda qiyosiy tahlil qilindi. Xususan, metakognitsiya nazariyasiga oid xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, oliy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv bo'yicha tadqiqotlar hamda milliy ilmiy manbalar tahlil qilindi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish;
- qiyosiy-pedagogik tahlil;
- tizimli tahlil;
- umumlashtirish;
- pedagogik kuzatish natijalarini tahlil qilish.

Mazkur metodlar metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik va psixologik omillarni aniqlash hamda ularning o'zaro bog'liqligini ilmiy asoslash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talabalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish samaradorligi ta'lim jarayonining qanday tashkil etilganiga bevosita bog'liq. Oliy ta'lim amaliyotida talabaning bilimni tayyor shaklda qabul qilishi emas, balki uni mustaqil izlash, tahlil qilish va baholashga yo'naltirilgan ta'lim muhiti muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish maqsadga muvofiq.

Talabaga yo'naltirilgan ta'lim muhiti

Talabaga yo'naltirilgan ta'lim modelida o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi va yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Talaba esa o'zining o'quv faoliyatini rejalashtiradi, ta'lim strategiyalarini tanlaydi va natijalarni baholaydi. Bunday yondashuv metakognitiv jarayonlarning tabiiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Talabaga yo'naltirilgan ta'lim quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- mustaqil qaror qabul qilish;
- muammolarni ijodiy hal etish;
- o'z bilimini baholash;
- reflektiv fikrlashni rivojlantirish;
- o'zlashtirishdagi kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish.

Muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish

Muammoli ta'lim talabalarining faolligini oshiradigan eng samarali pedagogik texnologiyalardan biri hisoblanadi. Muammoli vaziyatlarda talaba mavjud bilimlarini tahlil qiladi, yangi yechimlarni izlaydi va tanlangan strategiyaning samaradorligini baholaydi. Ushbu jarayon metakognitiv monitoringni kuchaytiradi.

Masalan, pedagogika fanidan amaliy mashg'ulotlarda real ta'limiy vaziyatlarni tahlil qilish, keys-stadi, loyiha ishlari va tadqiqot topshiriqlaridan foydalanish talabalarda o'z fikrlash jarayonini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Refleksiv faoliyatni tashkil etish

Refleksiya metakognitsiyaning asosiy komponentlaridan biridir. Refleksiv faoliyat orqali talaba quyidagi savollarga javob izlaydi:

1. Men bugun nimani o'rgandim?
2. Qanday qiyinchiliklarga duch keldim?
3. Ularni qanday yengdim?
4. Kelgusida faoliyatimni qanday takomillashtiraman?

Mashg'ulot yakunida 5–10 daqiqalik refleksiya tashkil etilishi talabalar tomonidan bilimlarni chuqurroq anglash va o'zlashtirishga yordam beradi.

Interfaol metodlardan foydalanish

Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda interfaol metodlarning samaradorligi yuqori hisoblanadi. Jumladan:

- “Aqliy hujum”;
- “Klaster”;
- “INSERT”;
- “FSMU”;
- “Baliq skeleti”;
- “Konseptual xarita”;
- debat va munozaralar;
- loyiha metodi;
- portfolioga asoslangan ta'lim.

Mazkur metodlar talabaning faqat bilimini emas, balki fikrlash jarayonini ham faollashtiradi.

Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik shart-sharoitlari

Pedagogik omillar bilan bir qatorda psixologik omillar ham metakognitiv rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

1. Ichki motivatsiya

Motivatsiya metakognitiv faoliyatning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. O'qishga ichki ehtiyoj sezgan talaba o'z bilimini nazorat qilishga, xatolarini aniqlashga va ularni tuzatishga intiladi. Ichki motivatsiya shakllangan talabalarda o'z-o'zini boshqarish darajasi ham yuqori bo'ladi.

2. O'z-o'zini baholash

Metakognitiv rivojlanishning muhim shartlaridan biri adekvat o'z-o'zini baholash hisoblanadi. Talaba o'z imkoniyatlarini real baholay olsa, o'quv faoliyatini samarali rejalashtiradi va maqsadlariga erishish uchun mos strategiyalarni tanlaydi.

3. Tanqidiy fikrlash

Tanqidiy fikrlash metakognitiv faoliyatning tarkibiy qismi hisoblanadi. Tanqidiy fikrlaydigan talaba axborotni tahlil qiladi, dalillarni solishtiradi, xulosalar chiqaradi va o'z qarashlarini asoslay oladi.

4. Emotsional barqarorlik

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, stress va yuqori darajadagi xavotir bilish jarayonlarini sekinlashtiradi. Shu sababli ijobiy psixologik muhit yaratish metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning muhim shartidir.

Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish modeli

Quyidagi model metakognitiv faoliyat bosqichlarini ifodalaydi. (1-jadval)

1-jadval: Talabalarda metakognitiv faoliyatni tashkil etish bosqichlari

Bosqich	Talabaning faoliyati	Natija
Rejalashtirish	Maqsadni belgilash, strategiyani tanlash	O'quv faoliyati rejalashtiriladi
Monitoring	O'quv jarayonini kuzatish	Xatolar aniqlanadi
Nazorat	Strategiyani o'zgartirish	O'zlashtirish sifati oshadi
Refleksiya	Natijalarni baholash	Keyingi faoliyat takomillashadi

Mazkur model uzluksiz takrorlanib boruvchi siklni tashkil etadi va talabada mustaqil ta'lim kompetensiyasini shakllantiradi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili metakognitiv ko'nikmalar rivojlangan talabalarda quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatilishini ko'rsatadi:

- akademik o'zlashtirish darajasi ortadi;
- mustaqil ta'lim ko'nikmalari rivojlanadi;
- kasbiy kompetensiyalar shakllanadi;
- tanqidiy va ijodiy fikrlash rivojlanadi;
- muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish sifati yaxshilanadi;
- o'quv motivatsiyasi ortadi;
- o'z-o'zini nazorat qilish va o'z-o'zini baholash ko'nikmalari mustahkamlanadi.

Shu bois oliy ta'lim muassasalarida metakognitiv yondashuvni o'quv jarayoniga tizimli ravishda joriy etish, professor-o'qituvchilarning metodik kompetensiyasini oshirish hamda refleksiv ta'lim texnologiyalaridan keng foydalanish dolzarb vazifa hisoblanadi. Metakognitiv yondashuvni kompetensiyaviy ta'lim modeli bilan integratsiya qilish talabalarning nafaqat akademik muvaffaqiyatini, balki ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorgarligini ham sezilarli darajada kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish talabalarning o'quv-bilish faoliyatini takomillashtirishning muhim omillaridan biridir. Metakognitsiya talabaning o'z fikrlash jarayonini rejalashtirish, nazorat qilish, tahlil qilish va baholash imkonini berib, mustaqil ta'lim kompetensiyasining shakllanishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlillar asosida metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning asosiy pedagogik shart-sharoitlari sifatida talabaga yo'naltirilgan ta'lim muhiti, muammoli ta'lim texnologiyalari, interfaol metodlar, refleksiv faoliyatni tashkil etish va raqamli ta'lim vositalaridan samarali foydalanish belgilandi. Psixologik shart-sharoitlar ichida esa ichki motivatsiya, adekvat o'z-o'zini baholash, tanqidiy fikrlash, emotsional barqarorlik va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari metakognitiv rivojlanishning muhim omillari ekanligi aniqlandi.

Metakognitiv yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning:

- mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini;
- tanqidiy va ijodiy fikrlashini;
- akademik o'zlashtirish ko'rsatkichlarini;
- kasbiy kompetensiyalarini;
- refleksiv madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, metakognitiv strategiyalarni muntazam qo'llash talabalarni hayot davomida ta'lim olish (Life-long Learning) tamoyiliga mos ravishda rivojlantirishga imkon beradi.

Amaliy Tavsiyalar

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Oliy ta'lim fanlari dasturlariga metakognitiv strategiyalarni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlarni kiritish.
2. Har bir mashg'ulot yakunida refleksiv tahlil va o'z-o'zini baholash faoliyatini yo'lga qo'yish.
3. Professor-o'qituvchilar uchun metakognitiv ta'lim texnologiyalari bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish.
4. Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini elektron portfolio va refleksiv kundaliklar orqali monitoring qilish.
5. Muammoli ta'lim, loyiha metodi va keys texnologiyalaridan muntazam foydalanish.
6. Sun'iy intellekt va raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish orqali metakognitiv monitoringni kuchaytirish.

Mazkur tavsiyalar oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish, talabalarni mustaqil va tanqidiy fikrlovchi mutaxassis sifatida tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Flavell, J. H. (1979). Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive–Developmental Inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
2. Schraw, G., & Dennison, R. S. (1994). Assessing metacognitive awareness. *Contemporary Educational Psychology*, 19(4), 460–475.
3. Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner. *Theory Into Practice*, 41(2), 64–70.
4. Pintrich, P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In *Handbook of Self-Regulation* (pp. 451–502). Academic Press.
5. Brown, A. L. (1987). Metacognition, executive control and other mysterious mechanisms. In *Metacognition, Motivation and Understanding*. Erlbaum.
6. Efklides, A. (2008). Metacognition: Defining its facets and levels of functioning. *European Psychologist*, 13(4), 277–287.
7. Veenman, M. V. J., Van Hout-Wolters, B., & Afflerbach, P. (2006). Metacognition and learning. *Metacognition and Learning*, 1(1), 3–14.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.